

המערכה התת-קונבנציונלית בעיראק ובאפגניסטן: אתגר המחפש מענה ראלי

יורם שוייצר

דבריו של הגנרל ריקרדו סנשז, שפיקד במשך שלוש שנים על הכוחות האמריקניים בעיראק, לפני כתבים ועורכים של עיתונות צבאית ב־13 אוקטובר 2007 – כי על פי ההתנהלות בעיראק עד כה, האפשרות הראלית היחידה העומדת בפניה של ארצות הברית היא למצוא דרך להימנע מתבוסה¹ – משקפים הלך רוח פסימי השורר כיום בארצות הברית בנוגע לגודל האתגר שהמורדים מציבים בפני כוחות הקואליציה הבין-לאומית בעיראק, ובאופן גובר – גם באפגניסטן ובנוגע ליכולת לתת לו מענה הולם.

עבור הצדדים המעורבים. עם זאת, מתקיים ביניהן קשר של למידה, שכן מקצת הכוחות המורדים, בעיקר ממחנה אל-קאעדה ושותפיו, פועלים בשתי הזירות ומעתיקים בהדרגה את דגם הלחימה בעיראק לאפגניסטן, אגב התאמתו לתנאי הלחימה שם. בשתי הזירות המטרה המרכזית המוצהרת של המתקוממים היא להביא לסילוק הכוחות הזרים, אולם בפועל, לצד הלחימה נגד אותם זרים, הזוכה באופן מובן לתשומת הלב המרכזית של התקשורת, המתקוממים מתמקדים במוסדות ובאיש השלטון החדש דווקא, כדי לקעקע את יציבותם ולהחלישם במטרה לשוב ולתפוס מחדש את השלטון מידיהם. לשם כך המורדים משתמשים באסטרטגיות מאבק ודפוסי פעולה יעילים ומוכרים, כדי להאיץ את השגת מטרותיהם.

המאמר מציג בקצרה את אסטרטגיית המאבק של המורדים בשתי זירות אלה ובוחן כיצד דפוסי הפעולה המרכזיים שהם בחרו משרתים את השגת מטרותיהם. כן מוצגים לקחי ביניים שאפשר ללמוד ממערכות אלו ונבחנים ההישגים הריאליים

לאחר שבשתי מערכות הלחימה הקונבנציונליות אשר התנהלו במדינות הללו הושגו ניצחונות מכריעים ומהירים יחסית והמנהיגים של המשטרים "הסוררים" סולקו מהשלטון, התכוונו המנצחים להביא להקמתם של משטרים חדשים, יציבים, בעלי אופי דמוקרטי או לפחות כאלה שישתפו פעולה עם המערב למניעת הפצת טרור ונשק לא קונבנציונלי משטחן. שלא כמקווה, זמן קצר לאחר תום המערכה הצבאית הקונבנציונלית פתחו מקורבים למנהיגי המשטרים שסולקו, בסיוע תומכים זרים, בלחימה תת-קונבנציונלית ששילבה התקוממות מזוינת, גרילה וטרור נגד המשטרים החדשים ופטרוניהם. מערכה זו חתרה תחת יציבות המשטרים החדשים ואף יצרה מצע חדש לפריחת טרור בשטחן וסכנה של ייצואו בעתיד.

למרות קווי הדמיון בין שתי המערכות התת-קונבנציונליות, בעיקר בצד הטקטי שלהן, הן נבדלות זו מזו בשל השוני בין הזירות במבנה הגאוגרפי והטופוגרפי, במבנה הפוליטי ובהרכב האתני הקיים בהן ובמשמעות הגאופוליטית וההיסטורית שלהן

יורם שוייצר הוא חוקר בכיר במכון למחקרי ביטחון לאומי

חבלה רבי-עצמה IED בתצורותיהם השונות,³ אשר גורמים אלפי נפגעים, מארבים, התנקשויות, צליפות וחטיפות, מכוונים לחזק את תחושת התוהו ובוהו ולהדגיש את חוסר התוחלת במדיניות – הביטחונית והמדינית – שהזרים ושותפיהם המקומיים מנהלים.

דפוסי הפעולה הללו, ובייחוד הראוותניים שבהם כדוגמת פיגועי ההתאבדות, נועדו לגרום כמות נפגעים גבוהה ומצטברת וכך – ישירות – פגיעה במורל הלוחמים ובציבור שולחיהם. בכך הם גורמים לכוחות הזרים לצמצם ככל יכולתם את המגע עם המקומיים, להסתגר בבסיסיהם כדי להגן על עצמם ולהפעיל אמצעים אגרסיביים בצאתם מהם לפעולות הכרחיות. פעולות ההתאבדות בערים מכרסמות בביטחון האזרחים המקומיים ובאמונתם ביכולתו של המשטר החדש למשול ולספק להם הגנה ראויה וחיים תקינים.

עיראק

מי הם המורדים ומהן מטרותיהם

המערכה התת-קונבנציונלית בעיראק מתבצעת על ידי קבוצות שונות של מורדים, ובהן:

1. אנשי משטר הבעת' לשעבר.
2. אל-קאעדה בעיראק, שבראשה עמד אבו מצעב אל-זרקאווי הירדני עד מותו בראשית 2006, וכיום – אבו מהג'ר העיראקי, שלא ברור אם חוסל אף הוא.
3. "ג'האדיסטים סלפיים" מקומיים, שותפי אל-קאעדה מקרב ארגוני אנצאר אל-אסלאם ואנצאר אל-סונה.
4. שיעים מאנשי "צבא המהדי" של מוקתדא אל-צאדר, הפועלים בעיקר אך לא רק נגד האמריקנים.
5. גורמים שיעיים המפעילים טרור נגדי נגד הסונים.
6. גורמים פליליים, המנצלים את הכאוס בשלטון ובביטחון, המעורבים גם בטרור כשכירי חרב

האפשריים שיכולים להשיג כוחות המערב במערכות התת-קונבנציונליות הללו.

אסטרטגיית המאבק ודפוסי הפעולה המרכזיים של המורדים בעיראק ובאפגניסטן

על רקע הא-סימטריה המובנית המתקיימת בין המורדים בעיראק ובאפגניסטן ובין כוחות הקואליציה הבין-לאומית ושותפיהם המקומיים, הארגונים התת-מדיניים המקומיים משתמשים באסטרטגיית מאבק של לחמת טרור וגרילה המוכרת מן ההיסטוריה כנשקו של החלש במאבקים מסוג זה. יודגש כי אף שבמאבק מסוג זה מתקיימת א-סימטריה בכוח הצבאי והטכנולוגי לטובת הכוחות הזרים ושותפיהם, משחקת הא-סימטריה בריסונים ובמשאב הזמן לטובת המורדים. הכוחות הזרים מחויבים לפעול על פי נורמות הלחימה המקובלות במדינות הדמוקרטיות, ואילו בקרב המורדים המגבלה בנוגע לביצוע פיגועי הרג המוניים – בלי הבחנה – נגד יריביהם הזרים והמקומיים כאחד, אינה קיימת או שגבולותיה רחבים מאוד. לא זו בלבד שהם מתעלמים מפגיעה בחפים מפשע בפעולותיהם אלא שהם אף מנצלים את הכמות הגדולה של הנפגעים האזרחיים לצורכי תעמולה וכדי להטיל את האחריות על הפגיעה בהם לפתחם של הזרים ושותפיהם מהמשטרים החדשים.

אסטרטגיות המאבק שהמורדים נוקטים מתבססות על מאבק ממושך (Protracted War). ככל שהמערכה נמשכת זמן רב יותר, כן היא משחקת לידיהם והופכת למלחמת התשה (War Of Attrition). הם מבצעים פיגועי פרובוקציה כדי ליצור עימות בין-עדתי (בייחוד בעיראק), פועלים כדי לגרום לחיכוך גובר בין האוכלוסייה המקומית לזרים במטרה להגביר את הניכור ואת השנאה לזרים וכן לגייס מתנדבים חדשים לשורותיהם. לכל אלה נלווית כמובן לחמה פסיכולוגית אינטנסיבית. דפוסי הפעולה וטקטיקות הלחימה שלהם, כדוגמת פיצוצי מטעני

**אל-קאעדה פועל
באינטנסיביות
כדי למנוע את
התבססות
השלטון השיעי
בעיראק מאחר
שהוא רואה
בשיעים כופרים
מבית ויריב
שנאו לא פחות
מ"הכופרים
הזרים"**

טריטוריאלי שהארגון יפעל ממנו להפצת הג'האד העולמי למדינות הסמוכות ויסייע בהפלת המשטרים "הכופרים" במדינות השכנות ובהחלפתם במשטרים אסלאמיים שרעיים אשר ינהגו בהתאם להלכה האסלאמית על פי הדגם של הטאליבאן.⁵

5. הגדלת מאגר המתנדבים החדשים לשורות הארגון העולמי והכשרת קאדרים חדשים – המערכה שאנשי אל-קאעדה מנהלים בעיראק נועדה לגייס מתנדבים חדשים מקרב המתנדבים הרבים בעיראק ומחוצה לה לשורות הג'האד המקומי, נועדה להכשיר קאדרים חדשים ומיומנים בעלי ניסיון מעשי בלחמת טרור וגרילה כדי שאלה יהיו עתודות מוכשרות (Qualified) ובעלות אמונה בדרך הג'האד העולמי להמשך מאבקו לאחר תום המערכה בעיראק או אף במהלכה.

6. מניעת נפילת השלטון במדינה ערבית סונית לידי השיעים – אל-קאעדה פועל באינטנסיביות כדי למנוע את התבססות השלטון השיעי בעיראק מאחר שהוא רואה בשיעים כופרים מבית ויריב שנאו לא פחות מ"הכופרים הזרים", ולכן חלק ניכר מפעילות הארגון ושותפיו בעיראק מכוון נגד השיעים ואופיים הרצחני והלא סלקטיבי של הפיגועים נגדם. אלה נועדו לא רק לספק את תחושת הנקם בשיעים על בגידתם ההיסטורית אלא גם לעורר מלחמת אזרחים כחלק ממגמה ברורה של ערעור יציבות המשטר למנוע את השיעים מלשלוט במדינה.

בעקבות הצלחתם של האמריקנים לאחרונה לזכות בשיתוף פעולה מצד מנהיגי שבטים וראשי חמולות סונים שקצו בפעילותם של אנשי אל-קאעדה, אשר פגעה גם בהם, החלו אנשי אל-קאעדה שאינם בוחלים בהרג יריבים גם מהמחנה הסוני לבצע פיגועים גם נגדם.⁶

המורדים השיעים אינם מהווים חזית אחת; מתקיים בהם פיצול וישנן יריבויות פנימיות על רקע מאבקים על כוח ושררה. המחנה הראשון של מוקתדא אל-צאדר פועל בעיקר נגד האמריקנים, לעתים בשיתוף פעולה עם גורמים איראניים. גורמים

וכמספקי ציוד ואמצעי לחימה, ומעורבים בחטיפות לצד הפעילות הפלילית העסקית שלהם.

אף שאת המורדים מאחדת מטרה משותפת (מוצהרת לפחות), שבמוקדה התנגדות להשארות הכוחות הזרים בארצם, יש להם סדר עדיפויות שונה באינטרסים שלהם, וחיוני להבינו כדי להתמודד עמם ביעילות. כך למשל אנשי משטר הבעת' לשעבר מבצעים פעולות טרור נגד הכוחות הזרים, אולם אלה נועדו בעיקר להשפיע בעקיפין על השגת מטרותם העיקרית – החלשת הדומיננטיות השיעית בשלטון ומניעת ייצובו. בכך הם מקווים להחזיר את הגלגל לאחור ולתפוס מחדש את השלטון או למצער לקבל נתח גדול יותר בעוגת השלטון.

לא-קאעדה לעומתם יש כמה מטרות לחימה בעיראק:

1. פתיחת חזית חדשה נגד הקואליציה "הצלבנית יהודית" – ניצול נוכחות הכוחות הזרים בלב הלונט הערבי, המקום בעל משמעות היסטורית מרכזית לאסלאם, כעילה לפתיחתה מחדש של מלחמת קודש נגד פלישת המערב ללב האומה המוסלמית.

2. הפחת חיים בג'האד העולמי – המערכה נועדה להפיח חיים בג'האד העולמי לאחר המכות שספגו אל-קאעדה והטאליבן באפגניסטן.

3. הקמת אל-קאעידה של עיראק – כחלק ממגמה של איחוד השורות והקמת שותפויות על בסיס אזורי בקרב התומכים באל-קאעדה ברחבי העולם הוקמה "אל-קאעידה בעיראק" בראשות זרקאווי ובתמיכת בן לאדן.⁴ ארגון זה מתבסס על אנשי אל-קאעדה שהגיעו לעיראק בסיועם של שותפים מקומיים לדרך.

4. הקמת ח'ליפות אסלאמית בעיראק – מטרות המוצהרת של אל-קאעידה היא להקים בעיראק או בחלק ממנה ח'ליפות אסלאמית, אגב השתלטות על כבדת ארץ. זו אמורה להיות בסיס

האחרים ביצעו ערבים סונים מקרב "הבעת'יסטים האידיאולוגים". הקבוצות השיעיות מיעוט – ככל הידוע – להשתמש במתאבדים.¹²

פיגועי ההתאבדות בעיראק הביאו למספר נפגעים גבוה במיוחד, בעיקר בקרב האזרחים העיראקים. ככלל, את מספרם הגבוה יחסית של הרוגים בפיגועים אלה, למשל לעומת נפגעים בפיגועי התאבדות בישראל, אפשר לתלות בסיבות הבאות:

- שימוש בכמויות גדולות מאוד של חומר נפץ בכל פיגוע
- שימוש בחומר נפץ תקני
- שימוש בחומרים נלווים כמו נפט וכלוריתיום, המגבירים את אפקט הפיצוץ
- היעדר יכולת הגנה ראויה לאזרחים, אפילו במרכזי הגיוס והמשטרה
- היעדר מודיעין מסכל מקדים
- היעדר יכולת סיכול התקפה מספקת לאיתור מוקדם של משגרי המתאבדים

כלי נוסף ששימש את קבוצות המורדים השונות בעיראק לקידום מטרותיהם היה חטיפות. מספרם המדויק של האזרחים העיראקים שנחטפו למטרות כופר או שנחטפו ונרצחו אינו ידוע, אך לפי דיווחים שונים מדובר באלפים רבים,¹³ אולם דווקא החטיפות של האזרחים הזרים הם שתפסו את מרב הכותרות בתקשורת העולמית. גם כאן ישנם מספרים סותרים, אך על פי דוח של המשרד לענייני שבויים ובני ערובה של משרד החוץ של ארצות הברית (OHA), מאז 2003 נחטפו בעיראק כ-919 זרים מארבעים ושש מדינות.¹⁴

החטיפות בוצעו על ידי כל הקבוצות המדוברות. מקצתן נועדו להשגת דמי כופר מידי חברות הטלוויזיה הזרות או מחברות עסקיות, ומקצתן נועדו להפחיד ולהבריח מהמדינה גורמים זרים מהאזורים ומארגוני הסיוע הבין-לאומי. [החטיפות של הזרים לא מנעו אמנם את הגעתם של מי שחייבים היו לעשות כן מתקוף תפקידם או מקצועם אולם הן בוודאי הו

שיעיים אחרים פועלים בעיקר נגד הסונים כתגובה להתקפות על האוכלוסייה השיעית ופיצוץ המסגדים הקדושים לעדה בכרבלה ובנג'ף, אך גם תוקפים את הסונים ביזמתם כחלק מפעילות לטיהור עדתי ולקביעת רוב עדתי-אתני במקומות מרכזיים כדוגמת בגדאד.⁷

דפוסי פעולה בולטים: פיגועי התאבדות וחטיפות זרים

פיגועי התאבדות הפכו לדפוס הפעולה המזוהה ביותר עם המלחמה התת-קונבנציונלית בעיראק. בארבע השנים האחרונות נעשתה עיראק יצרנית המתאבדים יותר מכל מדינה אחרת בעולם. משנת 2003 לקיץ 2007 בוצעו בעיראק כ-600 פיגועי התאבדות.⁸ מספרם של המתאבדים גבוה הרבה יותר ממספר פיגועי ההתאבדות משום שבהתקפות רבות השתתפו שני מתאבדים או יותר.

למרות הרטוריקה שליוותה את פיגועי ההתאבדות והציגה אותם ככלי שנועד להביא לסילוק הזרים, מתברר כי בין השנים 2003 ל-2006, כונו ארבעים וארבעה אחוזים מהם נגד כוחות הביטחון העיראקים, עשרים ושלושה אחוזים – נגד האזרחים המקומיים, וחמישה עשר אחוזים בלבד כונו נגד הכוחות הצבאיים הזרים.⁹

רוב פיגועי ההתאבדות בעיראק בוצעו באמצעות כלי רכב (מכוניות – שבעים אחוזים, משאיות – שלושה אחוזים) עמוסים חומרי נפץ, ועשרים וחמישה אחוזים באמצעות חגורת ותיקי נפץ.¹⁰ (עוד שני אחוזים בוצעו באמצעים אחרים) רובם המכריע של פיגועי ההתאבדות (כשמונים ואחד אחוזים) רוכזו באזורים מוגדרים, ובהם אל-אנבאר, בגדאד, צלאח אל-דין ודיאליה.¹¹

אף שקיים קושי בזיהוי ברור של מבצעי פיגועי ההתאבדות, על פי נתילת האחריות אפשר להניח כי אל-קאעדה בעיראק ושותפיו מאנצאר אל-אסלאם ואנצאר אל-סונה הם המובילים את מערכת המתאבדים. נראה כי כמה מפיגועי ההתאבדות

אף שקיים קושי בזיהוי ברור של מבצעי פיגועי ההתאבדות, על פי נתילת האחריות אפשר להניח כי אל-קאעדה בעיראק ושותפיו מאנצאר אל-אסלאם ואנצאר אל-סונה הם המובילים את מערכת המתאבדים

**רוב ההתקפות
באפגניסטן
מכוונות נגד
יעדי שלטון
ונגד הזרים.
המתאבדים
שוגרו למשימתם
באמצעות
הטאליבאן, אנשי
אל-קאעדה
וארגון מקומי
שנקרא Hizb
Islami בהנהגת
חיכמת'אר**

בשנתיים האחרונות נראה כי פעילות המורדים תופסת תאוצה וכי העימות המתנהל כיום בינם ובין כוחות הקואליציה הבין-לאומית (International Security Assistance Forces) וכוחות צבא פקיסטן חיזק את ביטחונם העצמי של אנשי הטאליבאן ושל אל-קאעדה אשר ליכולתם להתמודד עם יריביהם, ואף לנצח אותם, אגב שימוש בשיטות של לחמת טרור וגרילה.

התנקשויות, מארבים ומיקושים, אגב שימוש מתוחכם ב-IED כמו שעשו בעיראק, גובים קרבנות רבים מכוחות הביטחון המקומיים ומכוחות ISAF.¹⁶ בתוך כך נהיו פיגועי ההתאבדות, אשר את רובם ביצעו הטאליבאן ואל-קאעדה, מחולל הנפגעים המרכזי וכמובן סמל מאבקם בשלטון החדש ובזרים.

דפוסי פעולה בולטים: פיגועי התאבדות וחטיפות זרים

ראוי לציין כי בכל שנות המערכה נגד הסובייטים לא בוצעו במדינה זו פיגועי התאבדות, למעט חיסולו של מסעוד שאה, מנהיג החזית הצפונית, בידי צוות מתאבדים מסווה כצוות צילום של תחנת טלוויזיה צרפתית, יומיים לפני 11 בספטמבר 2001. בכל התקופה שבין 2001 ל-2005 בוצעו באפגניסטן חמישה פיגועי התאבדות בלבד. השינוי הדרמטי חל בשנת 2006, אז ביצעו אנשי הטאליבאן ואל-קאעדה 123 פיגועים. מגמה זו נמשכה בשנת 2007; עד ראשית אוקטובר 2007 בוצעו כ-105 פיגועי התאבדות. רוב ההתקפות באפגניסטן – שבעים ושישה אחוזים – מכוונות נגד יעדי שלטון ונגד הזרים.¹⁷ המתאבדים שוגרו למשימתם באמצעות הטאליבאן, אנשי אל-קאעדה וארגון מקומי שנקרא Hizb Islami בהנהגת חיכמת'אר, מוותיקי הלוחמים בסובייטים בשנות השמונים. נראה כי מתקפת המתאבדים באפגניסטן ביטאה החלטה של הטאליבאן ואל-קאעדה להכניס את דפוס הפעולה הזה לאסטרטגיית המאבק שלהם, אם בעקבות מצוקה צבאית שנקלעו אליה ואם על פי החלטה לשפר את קצב מאבקם ואת יעילותו.

גורם מרתיע לגבי רבים ושימשו כלי בולט במסע הטלת האימה, בעיקר, מצד גורמי הג'האד העולמי. מטרה מרכזית נוספת של חטיפות הזרים הייתה לנהל לחמה פסיכולוגית נגד מדינות הקואליציה. בעיראק, שלא כשימוש של אנשי חזבאללה בלבנון בחטיפות בשנים 1984 עד 1991, שכמה מהם לפחות נועדו לסחיטת הישגים פוליטיים קונקרטיים כמו הפסקת תמיכתן של המדינות הנסחטות בעיראק במלחמתה עם איראן, פטרוניתו של חזבאללה, או סחיטת עסקאות אמל"ח (דוגמת פרשת הקונטראס), הרי שהחטיפות נועדו בעיקר לצורכי תעמולה. כמה מבני הערובה הוצאו להורג לאחר פרק זמן קצר, בלי שהציגו החוטפים מול המדינות אשר אזרחיהן נחטפו דרישות פוליטיות בנות השגה. ההוצאה להורג בוצעה פעמים רבות בשידור חי שצולם והופץ לאחר מכן באתרי האינטרנט האסלאמיים והקלטות האלה נהיו ללהיט בקרב אוהדי הג'האד העולמי, לצד צילומי וידאו של פיגועי התאבדות, וכן הם שימשו לגיוס מתנדבים חדשים לשורות הג'האד העולמי. קלטות אלה מעיראק, כמו קלטות שהופקו בעבר מהקרבות אשר התנהלו בין אנשי הג'האד העולמי ובין הרוסים בצ'צ'ניה, שימשו לביסוס הוכחת חולשתם של האמריקנים ובעלי בריתם מול עצמתם של אנשי הג'האד העולמי.

אפגניסטן

הלחימה התת-קונבנציונלית באפגניסטן לאחר המלחמה הקונבנציונלית, שנגפו בה אנשי אל-קאעדה והטאליבאן, התנהלה בשנים הראשונות "על אש נמוכה", בעיקר משום שאלה הסתתרו כדי להיערך מחדש לקראת המשך לחימתם. מאוחר יותר ניצלו הטאליבאן ואל-קאעדה היטב את תנאי השטח הייחודיים של אפגניסטן, ופעלו בעיקר באזור הספר שבגבול בין אפגניסטן ופקיסטן, אגב הסתמכות על תמיכת השבטים המקומיים. מלבד זאת, הם זכו – ככל הנראה – לתמיכה מקרב כוחות בממסד הפקיסטני שייסדו את הטאליבאן.¹⁵

במצב הנוכחי בזירות הלחימה התת- קונבנציונליות המתנהלות בעיראק ובאפגניסטן נראה כי לא יהיה אפשר להשיג ניצחון ברור ומכריע נגד המורדים

יצוין כי טרור המתאבדים באפגניסטן אינו זוכה לתמיכה מצד האוכלוסייה המקומית (שמונה אחוזים בערך תומכים), ובשלב זה לא התפתח שם פולחן של האדרת השאהדים כמו שקרה בקרב הפלסטינים בעת מאבקם בישראל, מראשית שנות התשעים ובזמן האנתפאדה, או כמו שזה מנוצל בעיראק. עם זאת, האפקט המצטבר של הגידול במספר המתאבדים נותן את אותותיו בחרדה גוברת והולכת מצד הציבור באפגניסטן והרשה של ערעור ביטחונם ביכולת המשטר להגן על אזרחיו.¹⁸

חטיפות באפגניסטן

מכלל דיווחי העיתונות עולה כי מספר חטיפות הזרים באפגניסטן כמעט זהה לזה שבעיראק. החטיפות משמשות כלי בידי המורדים לערעור הרגשת ביטחון הציבור, לפגיעה בסמכות השלטון ולהרתעת גורמי הסיוע הזרים לבל יגיעו לאפגניסטן. לצד אלה נראה כי מטרתם העיקרית של החוטפים היא להשיג רווחים כלכליים למימון פעילותם, ולעתים אף למטרת רווח אישי. החטיפות נועדו גם להביא לשחרור חברים כלואים, אם כי הממשל באפגניסטן אינו מגלה נטייה להיכנע לדרישות אלה. חטיפת עשרים ושלושה מיסיונרים קוֹרְאִנים, היא דוגמה לשילוב מטרות אצל החוטפים.

התביעה הראשונית מהחוטפים הופנתה לממשלת דרום קוֹרְאָה כי תסיג את כוחותיה מאפגניסטן לאלתר. מאחר שממילא כוונתם המוצהרת של הקוֹרְאִנים עוד לפני החטיפה הייתה לעזוב את אפגניסטן עד סוף שנת 2007 הם נענו לתביעה. או אז הציגו החוטפים דרישה כי ממשלת קוֹרְאָה תפעיל לחץ ותבטיח את שחרור חבריהם הכלואים. משלא נענה הממשל באפגניסטן לתביעתם זו של החוטפים הם הוציאו להורג שני בני ערובה. לבסוף הסתפקו החוטפים בכופר של עשרים מיליון דולר; על פי דווחי העיתונות, זה הסכום שנמסר לידיהם.¹⁹ מלבד זאת, וכמו בעיראק, באפגניסטן ישנה תעשייה של חטיפות אזרחים, בעיקר של סוחרים אמידים,

למטרות פליליות. מסתמנת עלייה חדה בחטיפות של אפגנים מן השורה, בעיקר יזמים וסוחרים אמידים, למטרות כופר על ידי גורמים פליליים.²⁰ נראה כי בנושא החטיפות קיים שיתוף פעולה בין גורמים פליליים ובין כוחות המורדים. נראה כי המהנדס הגרמני רודולף בלכשמיט, שנחטף בידי גורמים פליליים, הועבר מהם לידי הטאליבאן.²¹

לקחי ביניים והישגים אפשריים במערכות בעיראק ובאפגניסטן

במצב הנוכחי בזירות הלחימה התת-קונבנציונליות המתנהלות בעיראק ובאפגניסטן נראה כי לא יהיה אפשר להשיג ניצחון ברור ומכריע נגד המורדים (אף מלבד השאלה העקרונית אם בכלל כוח זר ממדינה דמוקרטית יכול לנצח ניצחון מכריע וברור בסוג כזה של לחימה). הסיבות לכך מגוונות, ובהן היעדר תכנון מראש של המערכות שלאחר המלחמה הקונבנציונלית; מגבלות בסדרי הכוחות (סד"כ) המוקצים למשימה ואופן הפעלתם; התייחסות קצרת רוח לממד הזמן, המוקצה לחימה מסוג זה; היעדר נכונות להפר את הכללים המוטלים על הכוחות ממדינות דמוקרטיות במלחמתם נגד מורדים הפועלים ללא מגבלות וריסונים. יתר על כן, למורדים ישנה פריבילגיה להציג מצב של היעדר הכרעה מוחלטת של כוחותיהם כניצחון או כמראית עין של ניצחון בלי שהם נדרשים לתת דין וחשבון או לשלם מחיר ציבורי על יחס הנפגעים בינם ובין יריביהם. הכרת אסטרטגיות המאבק של כוחות מורדים ודפוסי פעולה מוכרים שהם נוקטים היא תנאי ראשון להיערכות מראש לסוג לחימה כזה. כן נחוצים הכשרת כוח אדם מיומן לסוג כזה של לחימה והכנת מערך מודיעין משולב מתאים ופריסתו בשטח במהירות האפשרית כדי שיוכל להפיק מודיעין אופרטיבי והתקפי לצד מודיעין מסכל, אגב נטילת יזמה מול היריב והימנעות ממצב של מגננה מתמדת. היערכות מראש תסייע לכוחות הזרים להכיר את צורכי האוכלוסייה המקומית ולעזור לה. מחויבות

הבנה של הכוחות הזרים כי הזמן לכך קצוב וכי יש לנצל את ההלם ואת התלות הראשוניים במהירות ובאינטנסיביות לצורך גיבוש כוחות ביטחון מקומיים ואוהדים וכן לקבוע לוח זמנים קצר ככל הניתן להעברת המושכות הביטחוניים והאזרחיים לידי בעלי ברית מקומיים ולעמוד בו.

אפשר להעריך כי במצב הנוכחי בעיראק כוחות הקואליציה יכולים לנסות ולהגיע להישגים מצומצמים אך רגליים מול יריביהם באמצעות בידול בין הכוחות המורדים, זיהוי האינטרסים החיוניים שלהם ונתינת מענה להם. ייתכן כי עם מקצת הכוחות המורדים, בעיקר מקרב הבעת'יסטים והשיעים, אפשר להגיע להסדרים פוליטיים, בתיאום עם הממשל העיראקי, אגב פינוי הדרגתי של חלק ניכר מכוחותיהם הצבאיים. ההסדר עם הבעת'יסטים הסונים צריך להבטיח את הגדלת חלקם בשלטון ובמוסדותיו. עם השיעים המורדים (צאדר ואנשיו) אפשר להגיע להפסקת אש אגב שילובם בהנהגה השיעית, ובעיקר הבטחת ההגנה על בני עדתם. החלק האחר של המורדים, בעיקר מהמחנה של אל-קאעדה ושותפיו, אינו בר שיח, ואין אפשרות להגיע אתם להבנות או להסכמים. לכן אותם צריך ואפשר להביס בפעילות צבאית ממוקדת ומשולבת באזורים שנאחזו בהם ובתמיכת האוכלוסייה הסוניית המקומית. פעילות זו כבר נושאת פירות, ויש להמשיכה עד הכרעת המערכה מולם.

יש לזכור כי אל-קאעדה אינו הכוח המוביל את המערכה בעיראק, אבל הוא בהחלט הכוח הבולט בפעולותיו הראוותניות ובתעמולה שהוא מבצע כדי לבסס את המוניטין שלו ואת דימוי העצמה שלו כמי שאחראי למה שהוא מגדיר תבוסה של המערב או של ארצות הברית בעיראק. הארגון הוא בבחינת סכנה מכיוון שהוא מחויב להמשיך להפיץ את הטרור בעולם עם סיום הלחימה בעיראק, ולכן המטרות המרכזיות הריאליות של הקואליציה בראשות ארצות הברית הן למנוע ממנו מלהשיג אחיזה קרקעית בעיראק וכן למנוע הקמת ח'ליפות אסלאמית, ולו גם

קטנה בממדיה, שתשמש מוקד לייצוא טרור משטחה. מאחר שצפוי כי אל-קאעדה תייצא בעתיד מעיראק טרוריסטים מיומנים, מוכשרים ובעלי ניסיון מבצעי למקומות שונים בעולם, חשוב לבצע מאמץ מודיעיני כדי לאתר ולתעד את שמותיהם של פעילי הארגון שלחמו בעיראק כדי להקדים ולזהותם בטרם יגיעו לביצוע משימות טרור במדינות המערב.

אף שהמערכה התת-קונבנציונלית באפגניסטן נמשכת זמן רב יותר מהמערכה בעיראק, היא נמצאת בשלב שונה. המורדים באפגניסטן נמנים בעיקר עם הטאליבאן ועם אל-קאעדה, ומטרתם הברורה היא החזרת הטאליבאן לשלטון; את המטרה הזאת יש למנוע. המפתח לכך הוא חיזוק הממשל הנוכחי של קאדזאי, מניעת תמיכת האוכלוסייה המקומית בעיקר בערים המרכזיות, במורדים. הדרך המרכזית לכך היא העמקת הסיוע הכלכלי ושיתוף האוכלוסייה המקומית בניהול חייה ובמינימום התערבות של הכוחות הזרים. צוותי השיקום המיוחדים של כוחות הקואליציה הפרוסים ברחבי אפגניסטן פועלים כדי להשיג את תמיכת האוכלוסייה בממשל הנוכחי, ובעיקר את העדפתם מחזרת הטאליבן.

האתגר הביטחוני המרכזי בערים הוא למנוע את המשך גל פיגועי ההתאבדות ולמנוע את התבססות המערכת התומכת בהם. באזורי הקפר בגבול עם פקיסטן מתנהל העימות בין הכוחות הצבאיים של הטאליבן ואל קאעדה, ושם יש לשיתוף הפעולה של כוחות הקואליציה עם הפקיסטנים ולניסיון לגייס מנהיגים מקומיים, כמו שנעשה באל אנבאר ובדיאלה בעיראק, תפקיד מכריע ביכולת להילחם במורדים ולמנוע מהם השתלטות מחדש על השלטון במדינה. נראה כי אפגניסטן עלולה לגזול בעתיד תשומות רבות יותר מאשר עד כה, והאתגר הוא במניעת התעצמותו מחדש של אל קאעדה בחסות הטאליבן והפצת טרור רצחני ללב המערב מאותה מדינה שממנה יצאו מבצעי הפיגועים ב-11 בספטמבר וביצעו בארצות הברית את מתקפת הטרור הקשה ביותר בתולדותיה.

**כוחות
הקואליציה
יכולים לנסות
להגיע להישגים
מצומצמים
אך רגליים
מול יריביהם
באמצעות בידול
בין הכוחות
המורדים, זיהוי
האינטרסים
החיוניים שלהם
ומתן מענה ראוי**

הערות

- (eds.), *Kidnappings in Iraq Strategically Effective*, RAND Corporation, April 29, 2005.
- Office of Hostage Affairs, U. S. Embassy, Baghdad, *Iraq 2007 Crime & Safety Report*, 18 December 2006.
- יצוין כי OHA מציינים שנתונייהם מתייחסים רק לחטיפות אשר דווח להם עליהן וכי הם מעריכים שהמספר האמיתי גבוה בכמה אלפים לפחות.
- "Taliban All Over", *The Economist*, April 12, 2007.
- ישנם נתונים שונים בנוגע למספר הנפגעים המקומיים והזרים כאחד. כך, על פי <http://www.uswarwatch.org>, מספר ההרוגים מכוחות הקואליציה נכון לתחילת אוקטובר 2007 הוא 768. מספרם של הנפגעים עולה מידי שנה. כך למשל על פי ICASUALTIES.ORG, עלה מספר ההרוגים משלושים בשנת 2004 לחמישים ושמונה בשנת 2005, ל-191 ב-2006 ומספר דומה עד ראשית אוקטובר 2007. על פי אומדן שמרני מניין ההרוגים האזרחי באפגניסטן מתחילת המערכה הקונבנציונלית באוקטובר 2001 עד קצה בסוף 2002, נע בסביבות 3,600 (<http://pubpages.unh.edu/~mwherold>). על פי ה-*TIMES*, מאז סוף המערכה הקונבנציונלית עד היום נהרגו 051 אזרחים לפחות בכל חודש משילוב של הפגזות מצד ארצות הברית ופיגועי המורדים. Anthony Loyd, "Afghans Blame NATO, The Invited Peacekeeper, For Civilian Deaths", *Time*, May 24, 2007.
- Suicide Attacks in Afghanistan (2001-2007)*, United Nations Assistance Mission in Afghanistan, 2007, pp. 45-47. הנתונים מתבססים על דוח האו"ם התקף עד אוגוסט 2007. הנתונים מהחודש שאחריו נאספו מהעיתונות.
- Ibid.*, p. 97.
- Choe Sang Hun, "Freed by Taliban, 19 South Korean Hostages Will Face Relief and Anger Back Home", *The New York Times*, September 2, 2007.
- Aryn Baker and Ali Safi, "The Kidnappers of Kabul", *Time*, August 18, 2007.
- Ibid.*
- David S. Cloud, "Ex-Commander Says Iraq Effort is 'A Nightmare'", *The New York Times*, October 13, 2007.
- See: Clay Wilson, "IEDs in Iraq and Afghanistan, Effects and Countermeasures", *CRS Report For Congress*, August 28, 2007.
- Jeffery Pool, "Zarqawi's Pledge of Allegiance to Al-Qaeda: From Mu'asker Al-Battar, Issue 21", *Jamestown.org*, 2004.
- Susan B. Glasser and Walter Pincus, "Seized Letter Outlines Al Qaeda Goals in Iraq", *The Washington Post*, October 12, 2005.
- David Clarke, "Car Bombs Kill 22 in Iraq", *The New York Times*, October 9, 2007.
- Babak Dehghanpisheh and Larry Caplow, "Baghdad's New Owners", *Newsweek*, September 10, 2007.
- Hafez Mohammed, *Suicide Bombers in Iraq: Strategy and Ideology of Martyrdom*, U. S. Institute of Peace Press, Washington, D. C. 2007, P 3 (hence: Mohammed, *Suicide Bombers*).
- הנתונים האלה מובאים כאומדן ולא כנתון מדויק, וישנן אינדיקציות כי מספרם של הפיגועים גבוה עוד יותר. כן ראוי לומר כי הנתונים מסתמכים על ספרו של Hafez ונכונים לאמצע 2006. לאלה צורפו פיגועי התאבדות שדווח עליהם בעיתונים עד מועד כתיבת המאמר.
- Mohammed, *Suicide Bombers*, p. 104, chart 8.
- נתונים אלה נכונים לשנים 2003 עד 2006, ונראה כי המגמה נשמרת גם ב-2007.
- Mohammed, *Suicide Bombers*, p. 95, chart 5.
- Ibid.*, p. 93.
- Ibid.*, pp. 35-36.
- O'Shea Dan, "Countering Iraq's Weapon of Mass Effect", *The Journal of International Security Affairs*, No. 12 (Spring 2007).
- McGrory Daniel, "How \$45m Secretly Bought Freedom of Foreign Hostages", *The Times Online*
- Jenkins Brian, Michael William and Williams Meg